

LA DANSA DE LA MORT AL TIBET I AL NEPAL

Dansa de la Mort tibetana, durant el Losar, al monestir de Shechen, Kàtmandu
Fotografia: Manel Carrera

La mort és, sense cap mena de dubte, un dels misteris més trasbalsadors de l'existència humana. Tots, absolutament tots, morirem algun dia. Com diu la coneguda frase llatina, *nemini parco*; la mort no perdona ningú. Prendre'n consciència i acceptar aquest fet universal és un dels principals reptes de l'existència personal. En ser la mort tan important en el pensament humà, no és estrany que hagi generat manifestacions artístiques en què és protagonista. Una d'aquestes és l'anomenada «Dansa de la Mort», un ball present en determinades celebracions festives que executa un conjunt més o menys extens de persones vestides d'esquelet.

Els Països Catalans compten amb una tradició força important en aquest tipus d'escenificació. La Dansa de la Mort com a entremès festiu de carrer la trobem vinculada als enterraments, a la festa de Carnaval, al Corpus, a Tots Sants i, finalment, als actes de Setmana Santa, enllaçant perfectament amb el relat de la passió, mort i resurrecció de Jesucrist. Així, inserida en el context religiós cristià, la dansa sembla voler expressar dues idees: amb el seu pas solemne i rotund, a cop de tabal, avisa que al seu rellotge no hi ha broques i que, en qualsevol moment, pot segar-nos la vida i convertir-nos en pols; i, en segon lloc, insinua que només es pot superar la por per la mort si s'accepta, com féu Jesucrist, la idea de la resurrecció, un dels pilars bàsics de la doctrina cristiana.

La Dansa de la Mort no és, tanmateix, una manifestació cultural exclusiva dels catalans ni de la tradició cristiana; hi ha diverses cultures i religions que han generat pràctiques artístiques en què un conjunt de balladors vestits d'esquelets executen aquesta enigmàtica dansa d'aparença contradictòria en què els morts ballen. A l'Àsia, per exemple, entre els pobles que habiten a la serralada de l'Himàlaia, també hi trobem danses de la Mort.

Les danses de la Mort tibetanes

La cultura tibetana, ja sigui produïda en el mateix territori del Tibet o bé en països de la seva àrea d'influència (el Nepal, Buthan o Mongòlia), també disposa d'una espècie de Dansa de la Mort força popular i present en forma de ball en moltíssimes celebracions festives al llarg de l'any. La dansa forma part de les complexes representacions sacres dels txams que s'escenifiquen a l'interior de tots els monestirs.

A diferència de la catalana, la Dansa de la Mort tibetana està formada per un conjunt variable de dansaires que porten un vestit de color blanc, damunt del qual hi ha pintada, amb vermell, la figura d'un esquelet. Els balladors duen la cara coberta amb una màscara, també blanca, que figura un crani humà.

En les meves estades al Nepal, he pogut documentar

la Dansa de la Mort tibetana en dues ocasions, i he pogut constatar que n'hi ha diverses variants, en funció de la branca del budisme que la posa en escena i de la festa en què surt.

La primera vegada la vaig veure fou el novembre de l'any 2001, durant el *Mani Rimdu*, una impressionant representació que es fa dins el monestir de Tengboche, als peus de l'Everest. Hi apareixen dos monjos vestits d'esquelet que subjecten dos pals units per un fil, al bell mig del qual penja un petit ninot de roba amb forma humana. Tots dos esquelets mouen la figura sacsejant amb força els pals, fins que simulen que li donen mort llançant-los a terra.

L'altra variant la vaig poder veure l'any 2007, durant el *Losar*, la festa de Cap d'Any tibetana, a l'interior del monestir de Shechen, al barri tibetà de Kàtmandu. El ball forma part d'una llarguíssima cerimònia que té per missió expulsar ritualment tots els obstacles que l'ésser humà ha hagut de superar durant l'any que acaba. Hi surten quatre balladors, cada un dels quals duu una gran màscara blanca en forma de crani coronada per petites calaveres i amb guarniments de colors a les orelles. Evolucionen al voltant d'una petita figura d'un home nu i encadenat, feta de mantega vermella, que finalment fan desaparèixer.

En aquesta visió tibetana del ball sembla com si es volgués mostrar que l'home és un simple titella a les mans de la Mort, un ninot subjecte a les seves exigències i arbitrarietats.

La Dansa de la Mort *newar*

Un altre dels pobles asiàtics que tenen una espècie de Dansa de la Mort són els *newar*, els habitants autòctons de la vall de Kàtmandu i fundadors del modern Nepal.

Com la catalana, la Dansa de la Mort *newar* està for-

El *kawan*, reposant durant la dansa
Fotografia: Prasant Shrestha

mada per un o més balladors que duen un vestit negre damunt el qual hi ha pintats els ossos d'un esquelet humà. Els balladors, anomenats *kawan* («esquelet») duen la cara coberta amb una màscara en forma de crani. Com a comparsa, sempre forma part d'altres danses populars de carrer, que escenifiquen les aventures i desventures de les deesses del panteó hinduista, les anomenades «danses de Devi».

De danses de la Mort *newar* també n'hi ha diverses variants. Els esquelets *kawan* els trobem sovint al costat dels *khyah*, unes estranyes criatures llegendàries negres i de llarga llengua vermella. Quan els esquelets i els *kyah* dansen junts, es caracteritzen pel fet que executen tombarelles i altres petits exercicis acrobàtics sense cap ritme ni connexió lògica aparent, així com tot tipus de gestos sexuals, jocs i positures burlesques que fan riure els espectadors. En aquesta visió *newar* de la dansa, doncs, sembla que es vulgui mostrar el seu sense-

Tel. 972 780 524

www.materialia.cat

info@materialia.cat

materialia

materials de
construcció

Aixetes • Lavabos • Mobles de bany • Sanitaris • Dutexes • Mampares • Spas
Saunes • Paviments • Revestiments • Mosaics • Pedra natural • Parquets

Thangka amb els esquelets balladors

sentit, l'essència imprevisible, juganera i incoherent de la mort.

La Dansa de la Mort als *thangkes*

Tant la cultura tibetana com la *newar* han representat històricament una dansa d'esquelets amb escultures de bronze i amb els *thangkes*, les pintures rituals que mostren escenes del que veuen els xamans: divinitats budistes i mandales (representacions de l'Univers). En aquestes es mostra una parella d'esquelets humans (mascle i femella) que duen una espècie de vara feta d'ossos a la mà dreta i estan entrellaçats per les cames mentre executen una dansa extàtica, algunes vegades sobre una figura humana. Aquests quadres s'utilitzen com a objectes rituals (en les meditacions) i també com a objectes protectors contra els robatoris a les cases, ja que es creu que els lladres pensen que els portarà mala sort i fugen en veure'ls.

Els dos esquelets balladors, que es coneixen amb la

paraula sànscrita *Citipati*, *Chittipati*. es consideren representacions dels esperits o divinitats que habiten i protegeixen les «terres d'ossos». Es tracta d'un concepte propi, tant del budisme tibetà com de l'hinduisme, que designa tots aquells llocs, sovint al costat dels rius, on es cremen els cadàvers i s'oficien les cerimònies funeràries (cementiris, crematoris, sepultura, pira funerària o ossera).

A l'Àsia, la Dansa de la Mort sembla que vol transmetre dues idees. En primer lloc que la mort és una veritat universal irrevocable que reforça un dels pilars filosòfics fonamentals del budisme: que tota existència és transitòria, que tot és impermanent. I en segon lloc, i més important encara, que només els qui segueixen els principis de la filosofia budista i, especialment, els «desperta» (els qui han assolit la il·luminació), estan lliures del patiment que provoca el pensament desesperant de la mort.

MANEL CARRERA I ESCUDÉ

Per a saber-ne més:

Dansa de la Mort catalana

<http://www.festes.org/directori.php?id=1498>

Altres danses de la Mort catalanes: <http://www.botarga.cat/blogs/eltirabou/?p=2466>

Dansa de la Mort tibetana

Mani Rimdu Skeleton Dance, <https://www.youtube.com/watch?v=jvQVJ-0KoWM>

Cham dance for Losar at Sechen Monastery - February 2012 - 3/3: <https://www.youtube.com/watch?v=FvXptOYsdto>

<http://www.botarga.cat/blogs/eltirabou/?p=2431>

Losar. Carnaval dins un monestir: <http://www.festes.org/articles.php?id=787>

Cham Dance (4) at Rongwu Monastery, Repkong. Amdo Region: <https://www.youtube.com/watch?v=oDXJzZK6RAs>

Dansa de la mort newar

Kawan Pyakha and Khya Pyakha: <https://www.youtube.com/watch?v=Ry2nJowaQIg>

Khya pyakha - Kartik Nach (Ancient B boying): <https://www.youtube.com/watch?v=JPmPQwyMGBY>

NEWA KHYA KAWAN PYAKHAN: <http://www.youtube.com/watch?v=3x9wEv2SIUE>

Khaya Pyakhan: <http://www.youtube.com/watch?v=p2v2KkoDyXw>

Shmansa: <http://en.wikipedia.org/wiki/Shmashana>

Khyah: [http://en.wikipedia.org/wiki/Khyah_\(legendary_creature\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Khyah_(legendary_creature))